

Agios Ermolaos Manastırı

Emre Kishalı, Ioannis Papachristou

Marmara ilçesi, Gündoğdu Mahallesi, Köyüzeri mevki	İnşa dönemi / yılı: 17. yüzyıl
GPS: 40°35'04.3''K 27°35'50.8''D	Mevcut durumu: Metruk
Tescil tarihi ve numarası: Tescilsiz	Mülkiyet durumu: Maliye Hazinesi

Tarihçe

Agios Ermolaos Manastırı, Gündoğdu (Prastio) köyünün yukarısında Prioni Dağı'ndadır. Marmara Adası'nın en büyük manastırlarından biri olan yapının inşa tarihi bilinmemekle birlikte, manastırın 17. yüzyıldan da önce aktif olduğunu gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Adalılar, Aziz Ermolaos kutlamaları için, azizin isim günü olan 26 Temmuz'da değil, Aziz Panteleimon'un isim günü olan 27 Temmuz'da toplanırdı. İzmit'te (Nikomedea) Ermolaos'un öğrencisi olan Panteleimon, Hristiyan öğretmeninini adını ifşa etmesi için işkence görmüştür. 26 Temmuz'da paganlar Ermolaos'u ve ertesi gün

ise öğrencisi Panteleimon'u tutuklamış ve öldürmüştür. Agios Ermolaos Yortusu'nun Marmara Rumlarının dini kültürlerinde önemli bir yeri vardır.

Manastır kompleksi duvarlarla çevriliydi. İki katlı yapıda, keşişler ve misafirler için birçok oda bulunmaktaydı. Yapının iç avlusunda küçük ölçekli Agios Ermolaos Kilisesi yer alıyordu. Manastırın dış avlusu ağaçlar ve çiçeklerle çevrilmişti. Manastırın çevresinde üzüm bağları ve tarlalarla birlikte, Gündoğdu köyü yakınında 300 stremma (1 stremma = yak. 4 dekar) büyüklüğünde tarlaları vardı

Fig. 1. Doğuda bulunan dikdörtgen mekânin genel görünümü

(Lev. VIII.33). Gedeon (1895, 93-100), 1678'de Ekümenik Patrik IV. Dionysios'un manastırda birçok keşişin olduğunu belirten bir mektubundan bahsetmektedir. Aynı yıl IV. Dionysios, manastırı yanlış yöneten Prokonnesos Başpiskoposluğu'ndan 'bağımsız' ilan etmiştir. Gedeon, manastırın bodrumunda, sahip olduğumuz en erken tarihi kanıt olan ve üzerinde haç olan bir mermer üzerinde bir yazıt bulmuştur: 'ΗΓΟΥΜΕΝΕΒΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΥΡ ΠΑΛΛΑΣΙΟΥ ΕΠΙ ΕΤΟΥΣ ΕΤΟΥΣ 1650. ,ΖΡΝΗ'' (Anlamı: Papa-Palasio's'un başpapazlığı hakkında, 1650 yılı). Prastiolu Rallakis, 1791'de manastırın başrahibiydi ve aynı yılın Temmuz ayında, Koutloumousion Manastırı'nın papaz-keşişi Gedeon'dan Agios Ermolaos'un ayin metninin kopyasını sipariş etmiştir. Başpapaz Rallakis'ten sonra yerine Başpapaz Gedeon, ondan da sonra ise Androslu Dionysios geçmiştir. Gedeon'un kendi kitabına kopyaladığı dini kitap hakkındaki notlarından, Dionysios'un manastıra 1815'te geldiğini ve Ocak 1822'de manastırın başpapazı olduğunu öğreniyoruz (1895, 96-99). Dionysios'un notlarında, Agios Ermolaos Manastırı'nın 1805'te kısmen onarıldığının kilisenin kapısının üzerindeki yazıtta belirtildiğinden bahsetmektedir. 4 Kasım 1831'de manastır ve kilisenin ikonaları tekrar onarılmıştır. Gedeon, 1892'de manastırı ziyaret ettiğinde yalnızca Polykarpos adlı genç bir papaz-keşişle karşılaşmıştır. 20. yüzyılın başlarında ise manastırın üç keşişi bulunmaktaydı.

Manastırı onarmak için en son girişim 1831'de yapılmıştır. Bu tarihten sonra manastır yavaş yavaş terk edilmiş, kilise ile kompleksten ise günümüze yalnızca birkaç kalıntı ulaşmıştır.

Mimari

Manastır kalıntısı, Gündoğdu Mahallesi'nin yaklaşık 300 m kuzeyindeki, güney yönde alçalan eğimli ve ormanlık yamaçta yaklaşık 16 dönümlük alana sahip zeytinlik niteliğindeki Köyüzeri mevkiinde konumlanmaktadır. Alana yaklaşık 350 m kuzeyinden geçen bir yol ve bu yola bağlı güneye doğru giden bir patikadan ulaşım sağlanmaktadır. Çalışma esnasında yalnızca teras duvarları ve belli bölümlerde korunmuş olan duvarlar incelenebilmiştir.

Manastır planı, yoğun bitki örtüsü ve yapı elemanlarında meydana gelen kayıplardan dolayı okunamamaktadır. Eğimli olan bölümlerde bazı mekanlara ait duvarlar izlenebilmektedir. Farklı kotlara oturan üç adet teras belirlenmiştir fakat özgün teras sayısının daha fazla olduğu düşünülmektedir. Genel itibarıyla doğu-batı doğrultuda uzanan ve teraslar halinde düzenlenmiş bir mimari söz konusudur. Manastırın ana hacmini oluşturduğu düşünülen mekanlar ikinci terastadır ve üzerleri yoğun bitki örtüsüyle kaplı haldedir. Bu teras batı yönde dik bir yamaçla sonlanmaktadır. Yamacın sonlandığı seviyede ana hacme girişi sağladığı düşünülen bir açıklık yer almaktadır. Bitki örtüsünün

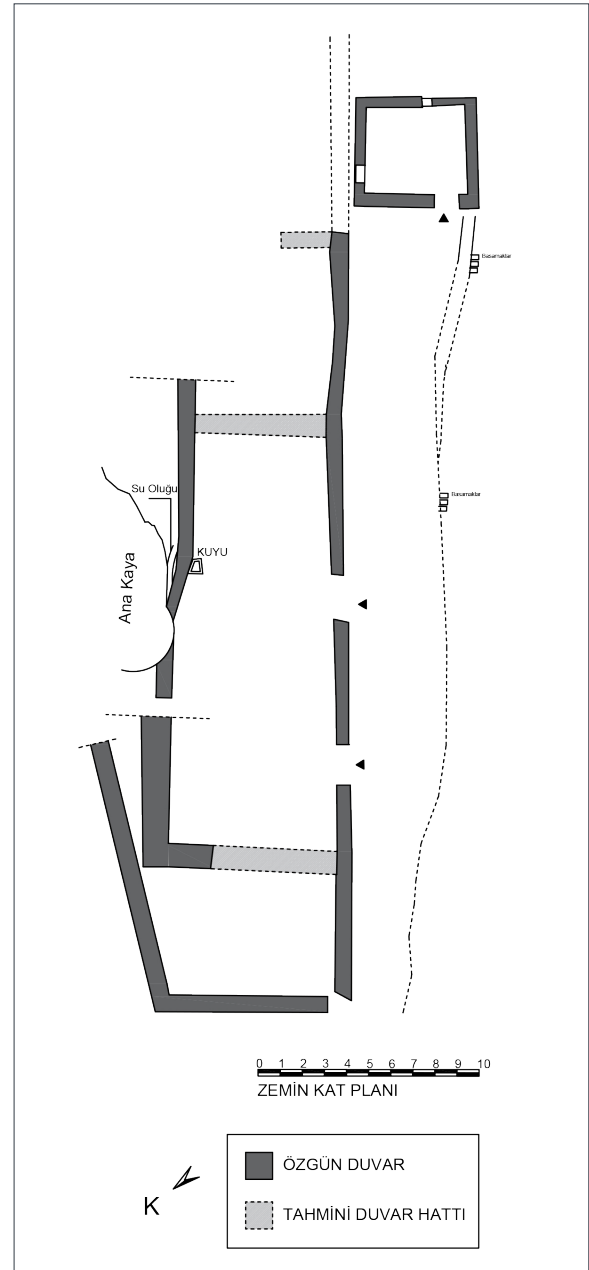

Fig. 2: Duvar kalıntıları

Fig. 3: Merdiven (Batı)

dışında kalan doğu uçta ise dikdörtgen planlı bir mekân yer alır (Fig. 1). Düz atkılı lentolu kare bir pencere açıklığı ve duvarda bulunan niş günümüze ulaşmıştır. Ayrıca bu bölümde, mekanlar arası geçişi sağlayan kapı ayırt edilebilmektedir. Bu setin üstünde bulunan terasın güney duvarında farklı kotları bağlayan özgün merdiven yer alır.

İzleri takip edilen duvarlar, moloz taş ve tuğla malzemelerden oluşan yığma yapım tekniğinde inşa edilmiştir (Fig. 2). Terasların oluşturduğu set duvarlarında harca rastlanmamıştır. Plan izleri okunabilen mekanlarda ise kireç bazlı harç gözlemlenmiştir.

Güney terasta bulunan ve yer yer okunabilen kalıntıların duvar kalınlığı 70~80 cm, doğuda yer alan dikdörtgen mekânın duvar kalınlığı ise 110 cm'dir. Bir üst kotta bulunan terasta iki merdiven yer almaktadır (Fig. 3). Yığma moloz taş duvarlara mesnetlenen taşların oluşturduğu merdivenlerin her birinde dört basamak bulunmaktadır.

Merdivenlerin basamak genişliği, rıht yüksekliği ve basamaklar arası mesafeler değişiklik göstermektedir. Doğuda bulunan merdivenin basamak rıht yüksekliği 26~40 cm aralığındadır. Basamak genişliği, duvara yakın bölümlerden uca doğru daralmaktadır. Basamak genişliği 26~30 cm'den 15~20 cm'ye kadar düşmektedir. Basamakların kalınlığı 6~9 cm olarak ölçülmüştür. Öte yandan, batıda bulunan merdivenin rıht yüksekliği ise 17~46 cm arasında daha geniş bir aralıkta değişmektedir. Basamak genişliği, mesnetlenen duvar tarafında 23~40 cm iken uca doğru 15~34 cm'ye düşmektedir. Taşların kalınlığı basamaktan basamağa değiştiği gibi basamak uzunluğu boyunca da değişiklik göstermektedir.

Güncel Durum

Alanda tespit edilen kalıntılar, mimari mirasın bir parçasıdır fakat yapının bütünü ile ilgili bir çıkarım yapmak mevcut durumda mümkün değildir. Kalıntılarda görülen bozulmalar; malzeme kaybı, yüzey aşınması, dış çevresel etkiler, bitkilenme ve define kazılarıdır. Yoğun bitki örtüsü yapı elemanlarının görünürlüğünü etkilemekle birlikte yapının fiziksel ve mekanik özelliklerini değiştirmektedir. Yapı çevresinde ya da alana girişte kültür varlığına ait herhangi bir bilgi tabelası bulunmamaktadır. Erişim zor olsa dahi dış çevresel etkiler ve denetimsiz define kazılarına açık olmasından dolayı yapı, yüksek derecede bozulma riski ile karşı karşıyadır.

Risk Değerlendirmesi ve Öneriler

Manastır ve çevresindeki doğal tahribatı önlemek amacıyla temizlik çalışması yapılmalı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı denetiminde kazı çalışması gerçekleştirilmelidir. Böylece yapının plan tipinin ortaya çıkartılabileceği, mimari ve dekoratif parçalar yardımıyla dönemine ilişkin sağlıklı bir değerlendirmenin yapılabileceği öngörülmektedir.

Kalıntının mimari özelliklerine dair kapsamlı araştırma yapıldıktan sonra Marmara Adası'ndaki tüm paydaşların içinde bulunduğu stratejik planlama ile ziyarete açılması değerlendirilmelidir. Bu durum adanın çok katmanlı dokusunun görünürlüğünü arttıracak gibi kültür varlığının gelecek kuşaklara aktarılmasına da yardımcı olacaktır.